

TÜRK DİLİ

1. Hafta

Öğrt. Gör. Engin ÖMEROĞLU

1. DİL

1. 1. DİLİN TANIMI

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan seslerden meydana gelmiş, kendine ait kanunları olan canlı bir varlıktır. Dil bir “bildirişme” (“communication”) aracıdır. Dile ait göstergeler insanların birbiriyle iletişim kurmasını sağlar. Jestler işaretler, mimikler de bir bildirişme aracıdır ama hiç biri dilin yerini tek başına tutamaz.

Dil insanları diğer canlılardan ayıran, onu diğer canlılardan üstün kılan en önemli unsurdur. Dilin en önemli yapı taşı sestir. Sesle birlikte jestler, mimikler; vurgu ve tonlamayla dil zenginleşir, güzelleşir. Dil insanların duygularını, düşüncelerini, hayallerini, bilgilerini ortaya koyabildikleri en önemli araçtır.

1. 2. Dilin İşlevi ve Önemi

Dil Sosyal Bir Kurumdur:

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araç olmanın ötesinde millî/ulusal kimliğin en önemli unsurudur. Aynı dili konuşan insan toplulukları “millet / ulus” dediğimiz en üst sosyal yapıyı oluşturur. Bu bakımdan dil “ulusal / millî kimlik”in en önemli ögesidir. Dilini kaybetmiş uluslar kimliğini de benliğini de kaybetmiş olurlar. Dil birliği şüphesiz milletin en önemli yapı taşıdır, harcıdır. Bu yüzden bu yapı dikkatle korunmalı, dile sahip çıkılmalıdır.

Dil, toplumu birbirine bağlayan doğal bir bağıdır. Bu bağ öyle kuvvetlidir ki insanları tasada, kıvançta, hayalde, sevgide hep bir tutar. Aynı dile sahip insanlar toplumu, toplum da ulusu/ milleti oluşturur. Ulusal/millî kimliğin en önemli bağı ana dildir. Ana dil kimliktir. Kişinin ana dili aynı zamanda kimliğinin, benliğinin, varlığının dilidir. Bu, onun aynı zamanda düşünce dilidir. Bir insan kaç dil bilirse bilsin o insanın düşünce dili tektir; bu da ana dildir.

Dil seslerden meydana gelir:

Dilin en küçük birimi seslerdir. Seslerin belli bir kural içinde bir araya gelmesiyle hece, hecelerin birleşmesi sözcükleri, sözcükler de cümleyi meydana getirir, daha sonra da cümleler paragrafları/ metinleri oluşturur... Bu yapıya vurgu ve tonlama, jest ve mimikler de girince dil dediğimiz mucize gerçekleşir.

Dil canlı bir varlıktır. Dil zamanla toplumun ihtiyaçlarına göre değişebilir, gelişebilir. Geçmişte var olan bugün kullanılmayan sözcüklerimiz vardır. Geçmişte olmayan bugün ortaya çıkmış olan sözcüklerimiz de vardır. Bundan asırlar önce Eski Türkçe döneminde kullanılan Türklerin karlı havada yürürken gözlerini kar parıltısından korumak için at kılından yaptıkları alete “gözündürük” demişler. Bu sözcük bugün kullanılmamaktadır; çünkü böyle bir alet de yoktur artık. Yine bilgisayar sözcüğü de çok yeni bir sözcüktür. Bilgisayarın icadıyla ilgili olduğu için eskiden böyle bir sözcüğümüz yoktu.

Yine Bazı sözcükler zamanla anlam değiştirmiş, farklı anlamlara girmiştir. Eskiden “kötü, arsız, edepsiz” anlamına gelen “yabız” (yavuz) sözcüğü bugün “iyi” anlamında kullanılmaktadır. Yine eskiden sadece büyük ve küçükbaş hayvanlar için kullanılan “mal” sözcüğü bu gün bütün taşınır taşınmaz mal için kullanılan bir sözcük olmuştur.

Yine dilde ses, yapı değişiklikleri de görülür. Dil içindeki sesler ve yapı özellikleri zamanla değişebilir. Eski Türkçede kullanılan “-uban, -üben” gerundium eki bugün “-up, -üp, -ıp, -ip” şeklini almıştır. Bazı ekler de zamanla kullanıştan düşmüştür; eski Türkçedeki “-gil” emir eki gibi...

Eski Türkçedeki “d” sesi bugün “y” sesine dönüşmüştür;

“adak” bugün “ayak” olmuştur.

Kısaca dil canlıdır, değişkendir. Zaman içinde ses ve şekil özellikleri de değişebilir.

Dil kültürün en önemli varlığıdır:

Aynı dili konuşan bireyler milleti oluşturur. Toplamların millet olma yolundaki en önemli göstergesi hiç şüphesiz o toplumun dilidir. Dil milleti millet yapan en önemli yapıdır.

Bu yapı bireyi cemiyet, cemiyeti de millet yapar. Dil birliğı hiç şüphesiz milletin en önemli yapı taşıdır. Bu yapı taşı çok dikkatle korunmalıdır. Son zamanlarda dilimize yapılan saldırılara karşı koyarken bu özellik dikkate alınmalıdır.

Dil sadece bir anlaşma, iletişim aracı değıl kültürü meydana getiren unsurların belki de en önemlisidir. Dil, toplumu birbirine yaklaştıran, bağılayan en önemli bağıdır.

Bu bağı öyle kuvvetlidir ki insanları tasada, kıvançta, hayalde, sevgide hep bir tutar. Ana dil kimliktir. Her insanın ana dili aynı zamanda kimliğıinin, benliğıinin, varlığıının dilidir.

1. 3. Dil-Kültür Bağılantısı

Kültür, bir ulusun maddi manevi değıerler bütünüdür. Bir ulusa ait dil, din, tarih, gelenek ve görenek, yaşam biçimi gibi unsurların bütününe kültür denir.

Kültürün en önemli unsuru dildir. Bu bakımdan kültür ile dil arasında çok sıkı bir bağı vardır. Bir ulusun diline bakarak o ulusun kültürel varlıklarını görebilir, inceleyebiliriz. Dil, bir ulusa ait kültürel değıerleri ortaya koyar.

Dil, kültür taşıyıcısıdır. Geçmişe ait kültürel mirasımızı dil ile öğreniriz. Kültürün gelecek kuşaklara taşınması dil ile mümkün olur. Bir ulusun geçmişine ait kültürel değıerleri bugünlere dil ile aktarılmış ve gelecek nesillere de yine dil ile aktarılacaktır.

1. 4. Dil-Düşünce ve Duygu Bağılantısı

Diğıer canlılardan insanı üstün kılan en önemli özelliğı düşünebilme yeteneğıdir, aklıdır. Akıl, insanlarda var olan en önemli değıerdir. Bu üstünlük dil ile bütünleşir ve değıer kazanır. Tek başına zekâ, düşünme yeteneğı dil olmadan anlam kazanamaz. Dil, zekânın aynasıdır. İnsanlar düşüncelerini, duygularını, hayallerini, bilgilerini dili vasıtasıyla ortaya koyar. Dolayısıyla dil ve düşünce bir bütündür. Zekâsız dil, dilsiz zekâ hep eksik kalır. Descartes'in dediğı gibi "Düşünen insan konuşan insandır." Ana dil kişinin aynı zamanda düşünce dilidir. Bir insan kaç dil bilirse bilsin o insanın düşünce dili tektir. Bu da ana dildir.